

TUNDER ÚJJA

A DIVAT UJSÁG MELLÉKLETE

Budapest, 1914 június hó.

SZERKESZTI: TREITZ PÉTERNÉ

XX. évfolyam.

2. szám.

Majolika-kiállítás.

Két évvel ezelőtt bejárta az országot a hír, hogy Hódmezővásárhelyen néhány művész szövetkezett a valaha óriás népszerűségnek örvendő fazekas kistipar talpraállítására. Azóta nem hallottunk felőlük, — dolgoztak csendben, — míg most váratlanul hatalmas kollekcio keretében mutatják be, hogy ígéretük nem volt pusztá szó, cselekvésük nem meddő időtöltés.

A kör alapítótagjai Kallós Ede, Pásztor János, Endre Béla, Tornyai János és Smurák József. Művezetője Cseszkó Máté. Mikor munkához fogtak, Hódmezővásárhely környékén már csaknem teljesen kipusztult a régi, virágzó fazekasipar. A korongozó mesterek részint Amerikába vándoroltak, részint kellő szakértelem híján, ólommérgezés következtében megbetegedtek s fölhagytak a munkával, részint pedig nem bírták a versenyt a külföldről, főképp pedig Csehországból beözönlő gyáripar termékeivel. A művészek azután sorra összevásárolták a gazdállanná vált korongokat, a régi fazekas családok tagjait magukhoz vették s megalkották kisdud telepüket, mely a legegyszerűbb technikával készült, közönséges agyagkemencében égetett parasztmajolika reneszánszát tűzte ki céljául.

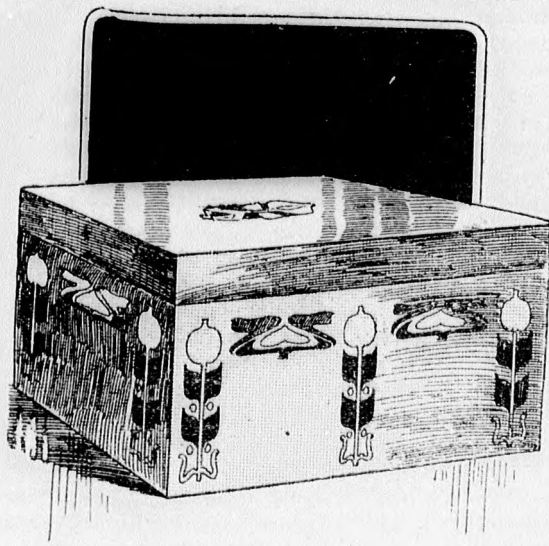
Céljuk elérésében nagy segítségükre volt, hogy Hódmezővásárhely városának muzeumában a magyar fazekasipar egész történetét feltűntető majolikagyűjtemény van. Az elmúlt idők szebbnél-szebb emlékei friss impulzust adtak a tervező művészek fantáziájának s az eredetiekkel való összehasonlítás egyszersmind fokmérője volt törekvésük sikerének. Az összes lényezők szerkesztés összehasonlítása adja tehát magyarázatát, hogy a kis telep bemutatkozását a legőszintébb örömmel fogadhatjuk, mert a mai kiállítás erős ígéret, hogy amíhez ihletett buzgalommal hozzáfogtak, az nem gyorsan föllobbanó szalmatűz, hanem komoly és tisztességes munka, melytől a magyar ipar egyik jelentős ágának újjászületését remélhetjük.

A bemutatott lányérok és fazekak a régi fazekasipar ismert formáit mutatják. Egyesek megpróbálkoztak ugyan a formakincs gazdagításával, sőt plasztikai lárgyak is vannak a kiállításon, mégis azt hisszük, hogy az iparág sikere érdekében a fősúlyt nem annyira az edények formájának variálására, mint inkább a díszítés szerves, a régi alapmotívumokból kiinduló fejlesztésére kell fordítani. Legfőbb érdeme a telep mun-

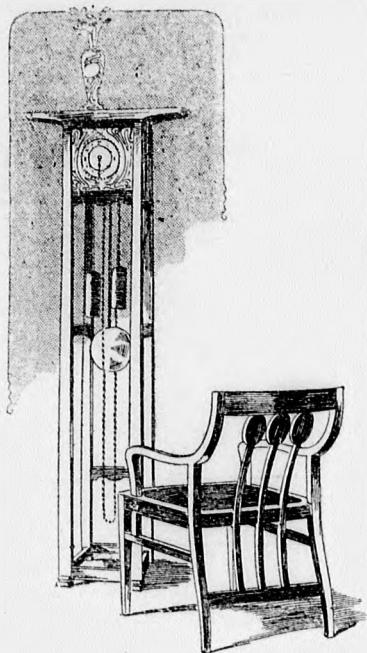
kasságának, hogy minden egyes darab a technika teljes átértésével és átérzésével készül. A tervező művészek nem kész mintát adnak a fazekasnak, hanem irányítják a megfelelő színharmonia keresésében s a díszítést ennek alapján a munkás szabadon tervezi a Hódmezővásárhely környékén található kitünő minőségű agyagra. Szín és vonal tehát harmonikusan kiegészítik egymást, szinte ölelkezik egyik a másikkal. Kívált gyönyörű a majolikák színe. Amit ezen a téren produkáltak, azt fáradozásuk legszebb eredményének tekintjük. Mert nem gyári úton készült, sablonos mázzal dolgoznak, hanem kifürkészték hol furfanggal, hol jó szóval a régi fazekasok féltve őrzött receptjeit s így sikerült föltámasztaniok azt a mélyen égő, bársonyos fényben csillogó zöld, kék, sárga és barna mázat, mely a régi majolikaipar legszebb ékessége.

Mathurin Méheut gyűjteményes kiállítása.

Néhány évvel ezelőtt egy fiatalember jelentkezett a *roscoff-i* (Bretagne) tengerészeti laboratórium vezetésénél. Fölvételét kérte, hogy résztvehessen az intézet tudományos munkálkodásában, s közvetlen közelből tanulmányozhassa a tenger csodás állatvilágát.



Intarziás leveles-ládika



Intarziás állvány és szék.

Összesen két esztendő telt itt el. Résztvett a halászok kirándulásain, a tudósokkal együtt kutatta a dagály elvonulása után elbukkanó sziklás partvidéken a tenger kivetette gazdag zsákmányt s fáradhatatlanul vetette papírosra mindazt, amit az ember kutató szeme a tenger mélyéből a fölszínre varázsolt.

Ez a fiatal, alig harminc éves ember Mathurin Méheut volt. Mikor a két esztendő letelével munkásságának eredményét Párisban gyűjteményes kiállítás keretében bemutatta, még e kényes ízlésű, nehezen lelkesedő metropolisban is osztatlan élénk figyelmet kellett. S ez nagy szó. Többet ér minden dícséretnél s a közönség elismerését szentesítette a hivatalos kritika is, mikor tízenhatezer frankos ösztöndíjjal adományozott a fiatal művésznak, hogy az európai tengerek után az Indiákat körülövező még gazdagabb, még ragyogóbb tengernek növény- és állatvilágát is megörökíthesse színes ecsetjével.

Az Iparművészeti Múzeum kiállításán Méheut-nak körülbelül harmadfélszáz rajza és akvarellje volt látható. Valamennyi kivétel nélkül a roscoff-i tartózkodása idejéből való. Együttesen színpompás képét adják a *Manche*-esatorna és a nagy *Océán* tükre alatt nyüzsgő életnek, s látásukra megértjük a francia közvélemény csodálkozó fölkiállítását: Miképp lehetséges, hogy eddig még senkinek sem jutott eszébe a tengerben rejlő szín- és formakincsét a művészet céljaira hozzáférhetővé és gyümölesőzővé tenni?

Mert Méheut kollekciónak elsősorban a díszítőművészet látja hasznát. A művészet formanyelvének új tárházat nyit, melyből szabadon meríthet bárki, s mely legszebb föladatait abban látja, hogy a művészeket újszerű szín- és vonalharmoniki alkotására ösztönzi. Méheut maga sem tudott az önként kínálgató alkalomnak ellentállni. Megpróbálta stílizálni a különböző állat- és növény-motívumokat, bár művészetének korántsem ez a legfőbb ereje. E nemű munkái nem is állják a versenyt többi rajzaival, bármekkora ügyességgel legyenek is egyébként megoldva.

Méheut művészetének alapvonása a rajz és ecsetkezelés bámulatos szabátossága. Csalhatatlan szemmel választja ki az eléje kerülő növény vagy állat jellemző elemeit s ezeket néhány vonással odavetve plasztikus képben s kimeríthetetlen változatosságban varázsolja elénk a tenger flóráját és faunáját. Színkezelése is sajátos. Akvarelljeiben ecsetjével rajzol és színez egyszerre, s a lehető tisztán fölrakott színek összehatásukban vetekednek a természet eredeti színpompájával.

Méheut rajzainak tanulmányozása tehát bárkire nézve csak haszonnal járhat. Okulásul szolgál a művészek, gyönyörűsége telt benne a laikus közönségnek és érdeklődéssel nézi a tudós világ. Mert Méheutnél a megfigyelés ereje a tudományos szabátosságig fokozódik. Rajzsorozata a tudományok is becses segédeszköze s éppen ezt a precizitást jutalmazták a már említett nagyszerű stipendiummal. Méheut művészetének jelentősége tehát az, hogy megmutatta, miképpen lehet a művészi lendületet és ihletet, valamint nemes formát a legteljesebb szabátossággal egybekapcsolni, anélkül, hogy akár az egyik, akár a másik elemnek kárára lenne.

Véselt kövekről.

(Folytatás és vége.)

Ha végignézzük gyűjteményeinket, akár a múzeumokban, akár a magánosok birtokában levőket, alig találunk magyar eredetű véselt követ, nálunk nem virágzott ez a művészet, művészeink nem foglalkoztak ezzel a szép technikával, mely a külföldön oly csodás szép példányokat hozott létre.

Az Archeológiai Értesítőben olvashatjuk, hogy Pulszky Ferenc ismert egy vármegyét, mely a pecsétnyomóját egy vándorcigánnyal készítette el.

A művésés így tehát ki sem fejlődött nálunk és csak néhány adatunk van, amely külföldről behozott vagy itt élő művéső munkájáról tesz említést.

Olvassuk egy francia gyűjtő birtokában levő gyűrűről, melyet a catalauni esata helyén ástak ki és malachitkövébe két fej van vésve *Attila* aláírással. Ez magyar eredetre vall, a ruházatról és az arctípusról ítélve.

Ezenkívül egy cremónai származású Rovini nevű művészt készített négy művészi véselt követ Pesten, melyet aztán a Nemzeti Múzeumnak adott el.

Tudunk még egy Kolozsváron élt művésztől, aki a kövését nem tanulta ugyan, de hosszas gyakorlat után maga szorgalmával képezte művészzé magát, akit Simon Jánosnak hívtak. Különösen szép az ő munkái közül a Mária Teréziát ábrázoló carneol kamea, mely szintén a Nemzeti Múzeumban van.

Azonkívül Böhm János hazánkfa aratott nagyobb sikert munkáival. Kiváló medailleur nevezetesebb munkái I. Ferenc arcképe, Thorwaldsen arcképe. Heléna szökését ábrázoló műve egy külföldi múpártoló számára készült.

Züllich Róbert szobrász is említésreméltó munkákkal szerepel. E jönevű hazai szobrász öregebb korában a szobrászatot albahagyta és a glyptikának szentelte idejét, amely téren több kiváló munkát alkotott. Amint látjuk, a glyptika inkább a múlt művésze, mindig történnek kísérletek föltámasztására, — mint Párisban — de az igazi élet és erő hiányzik ezekből. Ami anyag van eddig, vagy ami ezután kerül

néha-néha, ásalások alkalmával napfényre, azok a leltől évezredek emlékeiképpen őriztetnek múzeumokban és magánosok gyűjteményeiben. Ezek a parányi esesebecsék, melyek a múlt művészetéről és művészszeretetről beszélnek, nagy tanúságokat rejtenek azok számára, akik értik a vonalak finomságát. Azért egyszer-másszor élvezettel nézhetjük át a gyűjteményeket, melyek darabjai ezen érdekes, divatjátmuúlt, de nagyfontosságú művészetnek reánk maradtak.

A kövésés nagyobb tárgyai.

A glyptika körébe kell sorolnunk azokat a fél-nemes kövekből készült tárgyakat is, melyek a gemmákhoz hasonló technikával vannak csinálva, de méreteik sokkal nagyobbak és arany-ezüst foglalalban pompás díszítéssé válnak. Ebbe a sorba tehetjük a vésett kristályedényeket is. A legnagyobb pompászeretők és műgyűjtők az antik-korban éltek.

Féldrágakövekből faragott díszedényeket a Ptolemeusok nagy mennyiségben készítettek. Mithridates pontusi fejedelem ilyenmű kincseinek összeolvasása 30 napig tartott.

Onyxból készített díszedények száma 2000 darab.

Rómában az úgynevezett myrrhina — valószínű fluonil — edényeket kedvelték; ezenkívül az onix és kristályból faragottakat.

Egyes szebb darabokért mesés árakat fizettek, egy kristálypohárért 6000 szesztertiust, egy kehelyért 200.000 szesztertiust.

Neró egy kis pohárért 300 talentumot adott, melybe Homéroszról vett jelenetek voltak vésvé. Ugyanezt a poharat azonban szokásos düh-rohamában összezúzta, hogy más ne használhassa.

Az antik-korból maradt féldrágakövek „rondebosse” földolgozásai igen ritkák és azok a mai kor gyűjteményeiben a legkiválóbb helyet foglalják el és főbűszkeségük gyűjtőiknek.

Ebben a nemből a legremekesebb darabot a párisi múzeum őrzi. Az úgynevezett Ptolemeus-váza ez. Remekművé edény, közepén kifeszített lepel alatt a dionysosi szertartás szent szerelvényeit látjuk. Továbbá tizenkét nevető- és torz-arc van rajta kivésve. Hogyan került Franciaországba e műtárgy? Senki sem tudja, csak először a saint-denis-i templom kincsei között vették jegyzékbe. Ekkor már a IX. századból eredő drágakövekkel dúsan kirakott talapzata volt és azt a francia királynők koronázásakor kehely gyanánt használták.

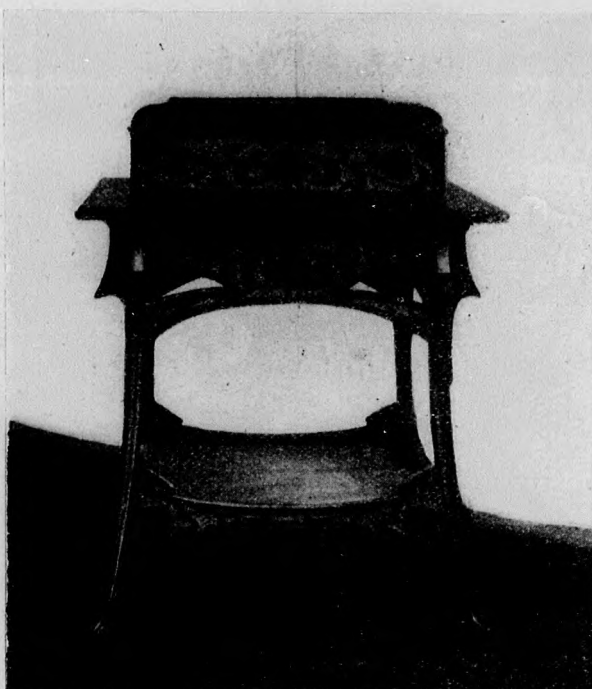
Párisból ellopták a ritka műkincset és a talapzata meg sem került, csak a felső része.

Még nevezetes az az onix-szobor, mely Valentinus császárt ábrázolja.

A nápolyi múzeum kiváló darabja a már a gemmáknál említett Farnéze-esésze. Bécsben is vannak achathból, onyxból faragott esészek, vázák, dobozok.

A Zalathna környékén talált kristálykanna, Amor-fő, Vénusz-szobrocska, Apolló-fő, mind kiváló darabok. Berlinben szintén van néhány szép példány ametisztből, calcedonból.

Olaszországban a hegyi kristályt dolgozták föl a cinquecentóban és Milánóban legnagyobb tökélyre vitték ennek a faragását. Az ilyen dúsan faragott tárgyakat még műötvöshöz küldték, akik arany-, ezüst-foglalalathoz tették, zománcozással díszítették. A fejedelmi mecénások fejedelmileg is díjazták a művészek mun-



Albumtartó díszasztalkával (mélyégetés). Tervezte: Treitz Péterné.

kait, a többek között II. Fülöp spanyol király egy drágakő-tabernakulumért, — melyen a művész hét évig dolgozott, — 20.000 darab aranyat fizetett.

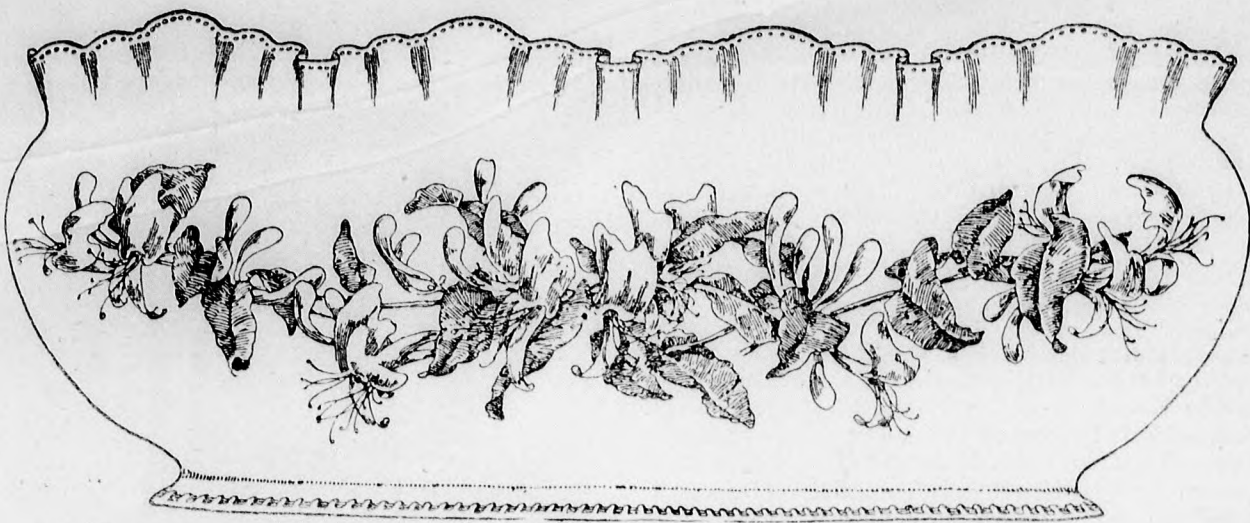
Bécsben az osztrák császári ház gyűjteménye, — melyet különösen a művészetkedvelő II-ik Rudolf gazdagított — bővelkedik az effajta műkincsekben. 834 darab szebbnél-szebb, kisebb-nagyobb vésett kő-műtárgy látható itt. Kiváló a vörös jaspachathból faragott bűnbánó Magdolna-szobor és egy lilásszürke jaspachathból készült Amor- és Vénusz-esoport. És sok kristály-edény, művészi faragással díszítve.

Münchenben a „Reiche Kapelle”, Drezdában a „Grünes Gewölbe” rejtegetnek csodás szép, faragott kő-műtárgyakat. Az utóbbiban Diana fürdője nevezetes. Hazánkban nagyobb ilyenfajta műtárgyak birtokosai a fraknói kincstár tulajdonosai, az Eszterházy hercegek. Az Erdődy grófok galgóci gyűjteményének darabjait is idesoroljuk; valamint Károlyi Mihály gróf és Andrássy Aladár gróf chrysopras és kristály-tárgyait is.

Ráth Györgyné gyűjteményében is találunk effajta kiváló munkákat.

A mai korban a kőfaragás csak ipari termékek gyanánt jöhet számba, s ezek a tárgyak nélkülöznek minden művészi jelentőséget.

Ügyszintén a régi művészi tárgyak alkalmazása se igen szokásos, csak ritkább esetekben látunk egy-egy antik gemmát vagy cameot viselni, de még nemrég is szívesen használták ékszer gyanánt. Így Jozefin császárné a Musée Impériál legkiválóbb darabjait választotta ki és ékszert csináltatott belőlük. II. Sándor cár koronázásakor Lady Granville óriási föl-tűnést kellett ékszerével, mely gemmákból volt össze-állítva. A Devonshire-gyűjtemény 88 legszebb darabját foglaltatta be erre a célra. Az ékszer-kollekció, mely egy fésűt, nyakláncot, bandeaut, diadémot, koronát, karkötőt tartalmazott, rendkívüli értéket képviselt. Az



Festett porcellántál.

egyes darabok nagyság és szín szerint oly izléssel voltak elrendezve, hogy a kollekciónak sem tarkának, sem nehézkesnek nem tetszett.

Még meg kell említenem a kínaiak kőfaragásait, melyek ugyan nem versenyeznek a drágakő gemmákkal, de eredetiségük és kidolgozásuk folytán mégis ide kell őket sorolnunk.

Náluk ez a technika már pár ezer év óta ismeretes és mai nap is nagyban gyakorolják.

Leginkább nephrit-ből (vesekő-jáde) készítik faragványaikat. Ez a zöldesszürkés, zsíros fogású kő szépség dolgában nem versenyezhet a drágakövekkel és nem is ritka, mert a legrégebb idők óta nagy mennyiségben bányásszák, de mindezek a nephrit- vagy jáde-tárgyak művésziesen vannak földolgozva s a kínai türelemnek és leleményességnek bámulatos példái. A domborún véselt köveknél különösen ügyes a kínai a különféle színű rétegek fölhasználásában.

Munkáikat fantasztikus motívumok és jellemző dekoratív díszítések teszik ismertté.

Hazánkban is több helyen letelepedtek kínai kőfaragók, és elárasztják munkáikkal az ország minden vidékét.



Batik-munka selyemre.

Képeinkről.

A mai szám képei többféle technikára szolgálhatnak mintául.

Intarzia — faberakás — munkákhoz kétféle mintánk van, egy leveles ládika és egy állvány székkel. Fa-égetéssel van díszítve az a kis asztalka és a dísz-albumot fedő teteje, mely utóbbinak oldalfalai és teteje kristályüveg; tehát csak az állványa van fa-égetéssel díszítve.

Porcellán-festéssel van díszítve a nagy tál, melyen színes jerikói lencsék vonulnak körül.

A fölakasztható vagy -szalagjával összeköthető ujság-tartó, vagy rajz-lapokat fedő mappa batik-festéssel lesz díszítve.

A pusztai jelenetet ábrázoló legyező-kép aquarell-festés. Lehet selyemre vagy pergamentre is festeni.

A négy hosszukás minta igen sokféle alkalmas. Így kicsiben alkalmazhatjuk különféle hosszukás tárgyakra: vonalzó, fölívágókés, keskeny dobozok, stb., ha pedig megnagyítjuk, akkor függönyökre, esetleg változtatva ruhadísznek is.

A sablonfestéssel készült minták nagyon szépen hatnak függönyön, mert a pác-festékek állászók és így erre a célra igen alkalmasak.

Halvány színekben tartva a klematiszág, vagy a sarkantyúvirág indái kedves dísz lehet egy batizt szada vagy más puha, omlós szövetből készült nyári ruhának, vagy sálak.

Aquarell-festés selyemre, vagy bőrre, pergamentre, mint kép, vagy mint legyező vagy más használati tárgy. Aquarell-technikával sokféle dolgot díszíthetünk és azért technikájával igyekezzünk megismerkedni.

A természet tanít meg bennünket legjobban ezerféle apróságra, amit sem minták után, sem a mester utasítása szerint meg nem tanulhatunk.

Az aquarell-festést sokat kell gyakorolni és a természetet jól megfigyelni. A technika csak eszköz a kezünkben, mellyel a festői szépet a természetből ellesve kifejezzük.

A technikával tehát mindenesetre tisztában kell lennünk, mert a természet után való festés azonkívül is sok nehézséget rejteget.

Ha szabadban valamely kisebb-nagyobb részletet akarunk lefesteni, elmaradhatatlan az ég, a levegő. A



Selyemfestésű legyező, pusztai jelenettel.

levegő anyagtalanságát, az abból eredő hangulatot a képre varázsolni, azt úgy kifejezni, mint ahogy elbénk tárul, a legnehezebb. A levegő ezerféle változatában megtaláljuk a természet mindennemű hatását, melyet érezni emberi lélekkel képesek vagyunk. Kedélyváltozásaink minden árnyalatát, a csapongó jókedvet, a legmélyebb fájdalomig kifejezhető egy kép levegője, vagyis minden hangulatunkra találhatunk visszhangot a természetben. A levegő adja meg az egész kép hangulatát.

Az előtér háza, a kerítés, a fák sokkal inkább változatlanok önmagukban és csak a körülvevő levegő milyensége határozza meg a kép jellegét.

Hogy hideg, nedves idő volt-e? borult, vagy napos, estéli, reggeli fény, ködös vagy poros-e a levegő, mind kifejezhetjük a képen.

A levegő fontos részlete a felhő, ezeknek a rajza vagy túlerős, vagy elmosódott legtöbbször aquarellen.

A felhőket gyengéd vonalakkal, de határozott rajzzal kell a papírra vetni és a bizonytalan halvány színből kell az erősebb árnyalatokba átmenni.

A fokozatos erősítése a színeknek egyenletesen osztja el a festéket a papír pórusaiban, miáltal lágy eget kapunk.

Az eget az ellenkező móddal is megfesthetjük. Jó erősen alapozzuk az egészet és egy nagy, széles ecsettel kellőképp eloszljuk egyenletesen a színt. Ha megszáradt, akkor egy tiszta, vizes ecsettel bele rajzoljuk a világosabb részeket, felhőket, és egy ruhával átdörzsöljük.

Ilyen módon igen lágy eget festhetünk és harmadszorra még vagy erősítjük helyenként, vagy még egyszer kiszedjük, ahol szükséges, a színt.

Ha egy teljesen tiszta kék, felhőtlen eget látunk, azt hinnénk, ezt legkönnyebb festeni, pedig ha behúztuk egy színre a papírt, látjuk csak, mily kevésbé hasonlít egünk a természetben látotthoz.

A kék eget következésképp fessük: főt erős kézzel kezdjük (Cobalt vagy Indigóval, amilyen szük-

séges), ezt az erős színt legalább három-négyszeresen hígítsuk fokozatosan a horizont felé, ekkor fordítsuk meg a táblát és sárgás híg keverékkel (világos okkerrel) kezdjük a horizontnál fölfelé, mindinkább világosítva.

Ezután egy halvány rosa-madder árnyalatot adjunk alulról fölfelé bele, miáltal természetes színt megkapjuk.

Száradás után jó nedves szivaccsal gyorsan átlúzzuk az egészet, ami a levegőt lággyá teszi.

Az ég egyszeri vagy kétszeri átmosása csak jó hatással van. Ha jó aquarell-papírra dolgozunk, az ilyen mosások csak hasznára válnak a képnek.

Dél idején halványabb kék az ég, mint estefelé.

A felhő modellirozásához következő színeket vegyünk: kevés okker-barna madderral és kevés cobalttal keverve, egyik vagy másiktól többet véve, sokféle árnyalatot ad.

Minél messzebb vannak a felhők, annál színtelembek, kékes szürkébe, fehéres szürkébe vesznek el a távolban; ellenben a közeli felhőkben sok szín van, akár egy fehér virágban.

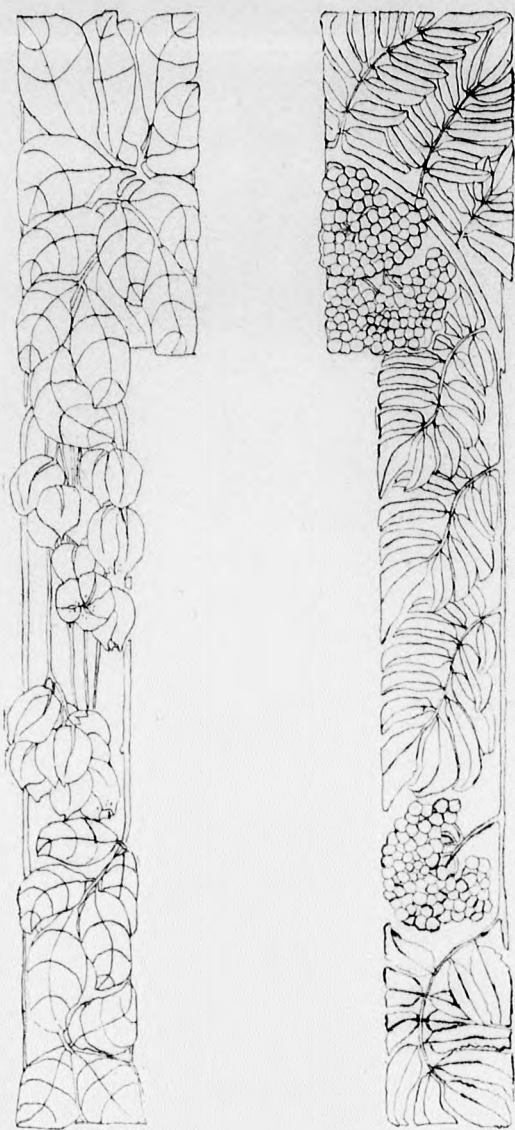
De mind leheletszerű és változó. Az estéli ég és naplementével még külön kell foglalkoznunk. Az a fő, hogy sokat próbálgassunk eget festeni, sok papírt rontunk el, akkor nem marad el az eredmény.

Pergamenre bizonyos festőszerekkel kell dolgozunk, vannak külön e célra médiumok.

Selyemre legjobb *marhaepével* keverni a festéket, míg bőrre spiritusszal kell keverni, hogy a még mindig némiképp zsíros alapon jól fogjon.

Bőrre azonkívül a pác-festékekkel nagyon szépen festhetünk. Ugyanazokat lehet használni, mint a (mai számban is leírt —) fára való páccok. A páccok festékből vagy vegyszerekből készülnek és mindenik fajta alkalmas bőrre is.

Mélyégetést és a *fa-faragásokat* néha *páccal* is festjük.



Minták sablon-festéshez.

Némely esetben az egész tárgyat bevonjuk, néha pedig csak a mintát. A páncok festékekből vagy vegyszerekből készülnek.

A festékekből készült páncok következők:

Sárga: I. 15 gramm naftalinsárga, 400 gramm desztillált víz; vagy II. 18 gramm foszfín, 300 gramm desztillált víz; vagy III. 15 gramm orange, 400 gramm desztillált víz. **Kék:** 20 gramm indigókarmín, 400 gramm desztillált víz. **Zöld:** 15 gramm malachitöld, 300 gramm desztillált víz. **Barna:** 15 gramm Bismarckbarna, 400 gramm desztillált víz. **Piros:** 12 gramm poncó, 400 gramm desztillált víz. **Fekete:** Hígított fekete tuss. **Rózsaszín:** 12 gramm rose bengál, 400 gramm desztillált víz. **Viola:** 15 gramm methylviolette, 400 gramm desztillált víz.

A festékek por alakban, kimérve, vagy már készen hígítva, üvegekben kaphatók.

Egymás fölé árnyalva nyerjük a sokféle, föl sem sorolható változatot, melyek különféle fán még mindig más-más színt adnak, úgy, hogy nagy szín-skála áll rendelkezésünkre. Például, ha sárgára híg pirosat fes-

tünk, mély narancsszínt nyerünk. Ha pedig híg zöldre kéket, pávakékszínt kapunk.

Kékre sárga árnyalatot festve, sárgás zöldet ad. Érdekesek a barna színek is vörössel alá festve, vagy viszont.

Esetleg erős sötétzöld színt foltosan világos késsel és bronz-barnával folyathatunk egybe, amikor márványos vagy gubbio lüszterre emlékeztető tónusok vegyülnek a fán.

Dió-, mahagóni-, tölgy-, ébenfa-pác készen kapható.

Vegyszerekből készült páncok: **Barna:** 1 gramm hypermangansavas kálium, 20 gramm desztillált víz. **Szürke:** két oldat kell hozzá, úgymint: I. 15 gramm zöld-gálic, 150 gramm desztillált víz; II. 3 gramm pyrogallus-sav, 100 gramm desztillált víz.

Először az egyik oldattal festünk, aztán fölibe a másodikkal. Minél többet veszünk a vegyi szerből és kevesebb vizet, annál sötétebb lesz a szín. A szürke szín eleinte világos, de a levegőn erősen sötétedik.

Barnássárga: 15 gramm krómsavas kálium, 100 gramm desztillált víz.

Néha szürkessárga, a fa neme szerint, melyre rá-visszük.

Zöld: két oldatból készül, úgymint: I. 50 gramm vörös vérlugsó (erős mérge), 1 liter vízre; II. 65 gramm zöldgálic, 1 liter vízre.

Előbb a felső folyadékkal vonjuk be a fát, utána a másikkal, de csak akkor, ha már az első teljesen megszáradt.

Kék: 15 gramm sárga vérlugsó és zöldgálic, tetszőleges vízmennyiség. **Fekete:** Tannin (csersav) és zöldgálic. **Piros:** karmín, szalmiákban oldva. **Rezeda:** 15 gramm kromsavas kálium, 100 gramm desztillált víz.

Ezekon kívül van még sokféle pác, de ezek keverékeiből és egymásra festése által még több változatot nyerünk, úgy, hogy fölsőlegesen többnek fölsorolása.

A páncolt fatárgyakat teljes száradás után célszerű belakkozni vagy beviaszkolni, mert a szín és a faragás is jobban meg lesz óva por és a bepiszkolódástól.

Intarzia-munkák a famunkáknak talán a leg-nemesebb és legérdekesebb válfaja.

A különböző színű fából összeállított minta a laikus első tekintetere talán festésnek látszik, de csakhamar meggyőződhet, hogy sokkal veszélyesebb munka díszíti a szép bútort, vagy egyéb fatárgyat.

Készítése inkább nagy tudást, gondos és pontos összeállítást kíván.

A legegyszerűbb intarzia úgy készül, hogy az alapot adó falapot (furnírlapok) a díszíteni szánt fa lapjával összeragasztjuk, megerősítjük és lombfűrészszel a rárajzolt mintát kifűrészseljük. A világosabb fa adja rendszeren a mintát, tehát akkor ezt kell a sötétbe beleilleszteni.

(A sötétből kihullott fadarabok elesnek, — ha csak ugyanoly mintával nem akarunk egy világos lapot máskor díszíteni?)

Ha többszínű fából készül a minta, akkor több lapot ragasztunk össze és egyben kifűrészseljük, hogy a kivágás és az ebbe illő minta igen pontos legyen.

Ezután a díszítendő felületre ragasztjuk az egymásba illesztett fákat és lenyomtatjuk. Tetszésszerűen lakkozunk vagy viaszoljuk.

Az intarzia különösen a középkorban virágzott Olaszországban, Francia- és Németországban. Régi olasz mesterek a világos és sötétbarna színt szerették,

gyönyörű, finom, művészi rajzokat alkalmaztak a munkáikon, nem egy művészi tőkélyű darab maradt az utókorra.

A felső-olaszországi templomokban találni még sok intarzia-munkát, gazdag díszítésű kórusokat, ajtókat, székeket, padokat, apróbb tárgyakat díszítettek evvel a szép technikával.

Szerzetesek, úgy a toszkánai és lombard mesterek nagy tőkélyre vitték az intarziát.

Németországi intarziák nehézkesek, sok színben készültek és az olasz munkákkal összehasonlítva, kevésbé művésziességek.

Franciaországban is virágzott az intarzia és a leleményes mesterek sokféle vállfaját gyakorolták. Intarzia körébe tartozott az általuk nevezett *marqueterie* minden faja, mely alatt különféle famozaikot és fába berakott fém-, csont-, kő-mintát is értettek, sőt bördolgokat is.

A francia *bouille*-munkákat is ide sorolhatjuk.

Ezek a munkák készítőjük nevével, — Bouille Károly műasztalos — nevezettek el. Lényege ezen munkának, hogy a fölületet egy oly békateknő- vagy gyöngyházlappal fedik be, melybe arany, ezüst, csont vagy más intarzia-díszítés lett berakva.

A Lajosok korából maradt e fajta tárgyak, bútorok rendkívül kecsesek, ízlésesek, mesteri kézzel csinálódtak és mindenkor mintául fognak szolgálni.

Indiában, Japánban is sok intarziát csinálnak, a damaszkszi dísz-tárgyak, fegyverek, késsyelek, övek, esaltok, intarziával, arany- és fémszálakkal vannak díszítve.

Az intarzia nagy készütséget, tudást igénylő technikáját különösen Németországban igyekeznek könnyű módon utánozni és a dilettánsok számára különféle elnevezésekkel, mint Tarsia, Tarsó, „Satin-Tarso” hoznak forgalomba technikákat, melyek a veszélyes intarziát pótolják; természetesen a legjobb darabok is silány utánpótlások a mesteri munkákhoz hasonlítva.

Azért jobban teszi, ha valaki intarziát óhajt lakásába, ha a valódi intarzia csinálási módjával megismerkedik. Az utánpótlásokat festéssel és kivágással csinálják.

Ilyen utánpótlás a kaparás is. Festett fából oly mélyen vájják vagy karcolják ki a mintát, amíg előtűnik a fehér alap.

Ilyenféle az erdélyi paraszt-bútor díszítése is, melyek túlhalmozott díszítésükkel nehezen illeszkedhetnek el jóízű ember bútorai közé.

Apróbb tárgyakon úgy is csinálják a metszést vagy kaparást, hogy egy sötét falapot egy fehér falapra ragasztanak és a mintát a sötét lapon kivágják úgy, hogy a fehér fa előtűnik és ilyen módon sötétben világos mintát nyernek. *Batikfestéssel* különböző anyagot díszíthetünk.

Legkönnyebb a vásznon vagy selymen batikolni, nehezebb a bőrön, legnehezebb bársonyon, plüssön.

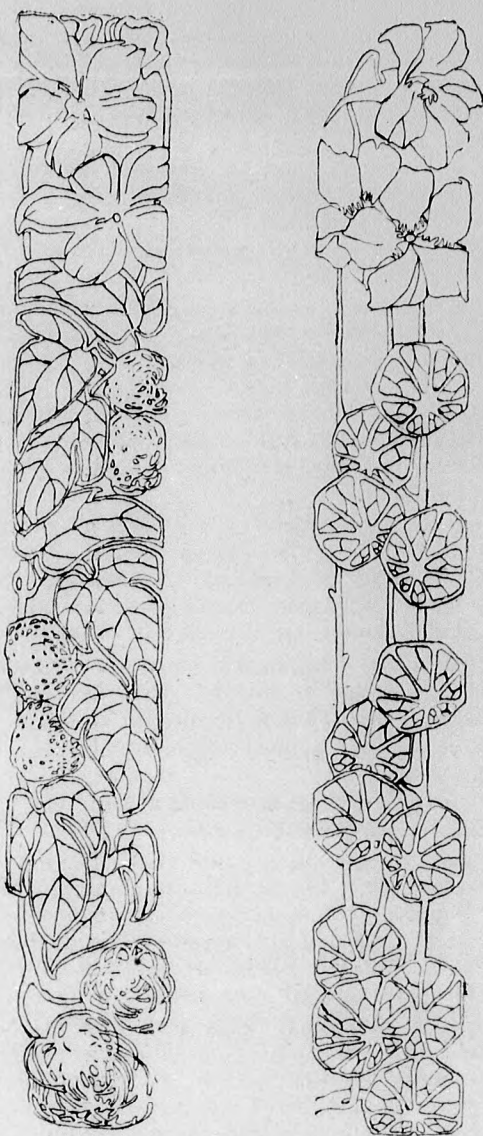
A „batik” vagy viaszfestés oly régi, mint a szövés vagy himzés.

Óshazája Jáva szigete, ahol minden legszegényebb asszonynak batikolt ruhája van.

Ez a „kék festés” a nálunk használatos kartonruha festésmódját pótolja, melyet ma már csak gyárakban, de régebben házilag készítettek.

Jávában az egyszerű vászonruhát viseli a köznép, a selyem- és musselin-szövetekre batikolt művészi díszítésű, fantasztikus mintájú darabokat öltik magukra a gazdagok.

Hollandiából Jávába került kereskedők és hajó-



Minták sablon-festéshez.

sok hoztak hírt a batikról és Hollandiában kezdték meg a batiktechnikát művészi célokra használni.

Onnét elterjedt egész Európában és ma iparművészek, dilettánsok foglalkoznak vele egyaránt.

Ha elmondjuk, hogy a jávai asszony hogyan díszíti „sarong”-ját, már is megértettük a munka menetét is.

A „sarong” egy hosszukás szövetdarab, mely az indus és jávai asszony egyetlen ruházata. Olyan szabás- és ránc nélküli szoknyaféle, melyet mell alatt tűznek össze, vagy a csipőn összekötnek.

A kézzel festett több színű „sarong” értékes és drága még Indiában is. Mint ahogy régebben nálunk az asszonyok fontak-szöttek, a nemesek váraiban hímzőműhelyek keletkeztek, úgy munkálkodik e szép háziipari munkán az indus nő.

Eszközei primitívek, de ezt pótolja nagy kézi ügyessége és mesés fantáziája.

Amilyen csodás világ, — tele szépséggel, színpompával — veszi körül a jávai asszonyt, olyan az ő keze alól előkerült szövet is. Egy virágos mező tele

repkedő pillangókkal, buja virágzó fák, őserdők kuszó lyánokkal, paradicsombéli állatokkal, madarakkal, tüzesen égő színtoltokkal, ez a dísz „sarong”.

A munkára szánt szoknya egyszerűbb, de inkább csak színben, mert az egyszínű indigóba mártott és dús rajzu.

Az ő kis szerszáma a „tjanting”-nak nevezett csöves kannácska, mellyel meríti és önti a viaszt a szövetre. Nyele bambuszból van és vékony befolyó csövén át folyik a meleg olvasztott viasz a rajz szerint a szövetre.

Leginkább rajz nélkül dolgoznak ezek a művésznők. Néhány haránt és hosszukás mezőre osztja előbb pár vonallal a szövetet és akkor ebbe komponálja bele az ő lelke szerinti mesevilágot. Akár a mi „tojás-író” asszonyaink, ahogy husvétkor a cipőjük kötőjéről levett fémdarabkával „írják” viasszal a tojást, amely aztán a „börzsönybe” jön. A tojásírás is tulajdonképp batikolás.

A viasszal tele rajzolt minta adja a szövet mintáját is, mert a festéke mártva ezek a részek érintetlenek maradnak. A jávai asszony a szövetet — mely mindég fehér vagy nyers színű — előbb pár napig ricínus-olajba áztatja, így simulékony és puha lesz.

A szövet egy bambuszállványra van akasztva, ez előtt ül vagy guggol az asszony, egyik kezében a szövetet tartva, a másikkal a tjantinggal rajzol.

Hogy a szövet kellően megfeszüljön, alsó végére nehezekeket köt.

„Atelierje” egy fa árnyékában van, vagy gunyhója mögötti árnyékosabb foltban.

A viaszos edényét egy kis rakás faszénparázsra állítja, ebből merít kis kannájával időnkint, melynek csövén vékonyan folyik ki az olvasztott viasz.

Ők ott e kezdetleges készséggel is könnyebben dolgoznak a tropikus melegben, mint mi a legkomplikáltabb „megjavított” „batiklúval”.

Ennél a munkánál az a legfontosabb, hogy a viasz lehetőleg egyenletesen kerüljön a szövetre és mennél többet lehessen egyfolytában megcsinálni.

Noha azok a munkák, melyeken szabálytalanságok vannak, még értékesebbek, mert a kézimunka bizonyítékai. A jávaiak leginkább a szederjés színű indigót használják festésre, kéktől a vöröses liláig minden árnyalatban.

Egy fa-edényben olvasztott festékebe mártja a viaszos szövetet és száradás után eltávolítja a viaszt és kész a szép öllőnye.

A hollandusok művészei mindenféle szövetre alkalmazzák a batiktechnikát, és gyönyörű dolgokat hoznak létre.

Szép a művészies batikon a „craquelé”, vagyis erezés; ez olyan nagyobb, viasszal fedett felületen támad, ahol a viaszt összetörjük mikor megszárad a szöveten és akkor ezekbe a szabálytalan és szeszélyes vonalú törésekbe a festék behatol és különösen szép hálózatot mutat. Hasonlóan a japáni porcellánon látható, úgynevezett „craquelé”-hoz. A viasz eltávolítása — különösen bársonyról — a legnehezebb része a batikfestésnek. Benzínben olvasztják föl vagy forró lúggal főzik ki, amikor természetes, csak a valódi állandó festékek maradnak változatlanok.

Porcellánfestéssel van díszítve a mai számban hozott dísz-edény. Széle aranyozott. A virágok három-

szoroson vannak átfestve és ugyanannyiszor van az edényen a festés beégetve. Az aranyozás még negyedszerre van beégetve.

Ez a többszöri égetés adja meg a virágoknak leheletszerű finomságát.

A porcellántörténelem előtti időkben a kínaiak fedték föl és Európában csak sokkal később sikerült, mikor Böttger a 18-ik században rájött a porcellángyártás titkára.

Porcellánban kétféle fő fajt különböztetünk meg:

I. A kemény porcellánt, úgynevezett *pâte dure*-t magas hőfoknál égetik ki és máza fölül festik aztán a díszítéseket.

A díszítéseket külön e célra való festékekkel festik rá és a festést csak kisebb hőfok mellett égetik ki.

II. A puha porcellán szintén áttetsző, de nem oly tűzálló, mint a kemény porcellán és nem is oly tartós. Az égetésnél több gondot okoz, mert kisebb hőfokot bír el. Máza is megkarcolható.

Ennek dacára a legművészebb díszítési módokra alkalmas és a nem mindennapi használatra szánt, vagy dísz-edényeket rendszeren puha porcellánból csinálják. A puha porcellánban két fajta van: a francia puha porcellán (*pâte tendre*) vagy: vieux sèvres. Második fajtája az angol vagy *csont-porcellán*. Ez nagyon szép és az úgynevezett *biscuit* porcellántárgyakat készítik ebből.

Márványt utánozó szobrokat is készítenek belőle és ezek között a sárgát párián-nak, a fehérét cararátárgyaknak nevezik.

Művészi kézimunkák a tavaszi vásáron.

A háziiparilag folytatott kézimunkának jelenleg sok lelkes pártolója van és egész sereg úriasszony foglalkozik a népies hímzések ügyével.

Irányítják és támogatják minden tekintetben a nép gyermekeit munkájukban. Az idei tavaszi vásáron gazdag kép tárult elénk a szebbnél-szebb hímzések, szálhúzásos dolgokból.

A buzsaíki hímző-telep (Somogym.) szebbnél-szebb ruhák és blúzokra valót árult, ott voltak az erdélyrészi hímző-telepek, aradi, temesmegyei, torontálai hímzések. A szőnyegek, vászonneműek rendes gyűjteménye az idén még igen szép ungmegyei (vinnai) szőttekkel bővült ki. Ezekről már egy előbbi számban megemlékeztünk és képekben is bemutatottuk, most csak annyit, hogy igen szép selymes szál szövésű nyári ruhák voltak kiállítva.

Természetesen a mezőkövesdi matyók sem maradtak el és két helyen is szebbnél-szebb virágos tárgyakat mutattak be.

A hódmezővásárhelyi majolikák is szép kollekcióval voltak képviselve, akiknek munkáiról mai számban külön cikket hozunk.

Az úgynevezett halasi csipkékből is még alig látott szép darabokat hoztak a vásárra. Aki néhányszor kint járt a vásáron, mindennemű szükségletét kielégíthette a szebbnél-szebb hímzések, szőttek, csipkék és egyéb holmiból, melyek mind magyar kezek munkái, magyar tervezetek és magyar anyagból készültek.